

img1

LIETUVOS AUKŠČIAUSIASIS TEISMAS

NUTARTIS LIETUVOS RESPUBLIKOS VARDU

2021 m. kovo 17 d.
Vilnius

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, susidedanti iš teisėjų Alės Bukavienės, Virgilijaus Grabinsko (pranešėjas) ir Antano Simniškio (kolegijos pirmininkas),

teismo posėdyje kasacine rašytinio proceso tvarka išnagrinėjo civilinę bylą pagal ieškovės bankrutavusios uždarnosios akcinės bendrovės „ERP“ kasacinį skundą dėl Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2020 m. kovo 19 d. nutarties peržiūrėjimo civilinėje byloje pagal ieškovės bankrutavusios uždarnosios akcinės bendrovės „ERP“ ieškinį atsakovams M. Z., M. Z., G. R. ir O. R. dėl žalos atlyginimo priteisimo.

Teisėjų kolegija

nustatė:

I. Ginčo esmė

1. Kasacinėje byloje sprendžiama dėl teisės normų, reglamentuojančių bankrutavusios uždarnosios akcinės bendrovės akcininkų subsidiariąją atsakomybę už tos bendrovės prievolės kreditoriams, aiškinimo ir taikymo.
2. Ieškovė bankrutavusi uždaroji akcinė bendrovė „ERP“ (toliau – ir bendrovė), atstovaujama bankroto administratorės uždarnosios akcinės bendrovės „Valnetas“ (toliau – ir bankroto administratorė), 2015 m. gruodžio 20 d. kreipėsi į teismą su ieškiniu, kurį patikslinusi prašė priteisti solidariai iš atsakovų M. Z., G. R. ir O. R. 5 227 896,50 Eur žalos atlyginimo bei 6 proc. dydžio metines procesines palūkanas nuo priteistos sumos nuo bylos iškėlimo teisme dienos iki teismo sprendimo visiško įvykdymo. Teismui netenkinus šio reikalavimo, ieškovė prašė priteisti solidariai iš atsakovų M. Z. ir M. Z. 119 073,55 Eur žalos atlyginimo bei solidariai iš atsakovų M. Z., G. R. ir O. R. 607 654,79 Eur žalos atlyginimo ir 6 proc. dydžio metines procesines palūkanas nuo priteistos sumos nuo bylos iškėlimo teisme dienos iki teismo sprendimo visiško įvykdymo.
3. Nurodė, kad ieškovei 2012 m. rugpjūčio 28 d. buvo iškelta bankroto byla. Vilniaus apygardos teismas 2015 m. lapkričio 3 d. nutartimi, priimta civilinėje byloje [Nr. B2-5468-585/2015](#), ieškovės bankrotą pripažino tyčiniu, nurodydamas, kad atsakovai M. Z., G. R. ir O. R. sąmoningai, atlikdami byloje nustatytų veiksmų visetą (lėšų pervedimas susijusiems asmenims, bendrovės lėšų naudojimas tikslams, nesusijusiems su bendrovės veikla, verslo perkėlimas į kitus juridinius asmenis), privedė bendrovę prie bankroto.
4. Ieškovės bankroto administratorius nurodė, kad bendrovėje buvo du pagrindiniai akcininkai – M. Z. ir G. R., jie nuosavybės teise valdė po 45 proc. bendrovės akcijų. Atsakovas M. Z. laikotarpiu nuo 2004 m. rugpjūčio 27 d. iki 2013 m. sausio 4 d. ėjo bendrovės generalinio direktoriaus pareigas. Atsakovas G. R. įmonėje įsidarbino direktoriumi 2002 m. spalio 31 d., o nuo 2002 m. lapkričio 26 d. jam buvo pavesta eiti konsultanto ir kasininko pareigas. Su juo darbo sutartis buvo nutraukta 2005 m. sausio 24 d. ir iš naujo sudaryta 2006 m. kovo 31 d., šios sutarties pagrindu G. R. bendrovėje ėjo verslo vykdymo direktoriaus pareigas. Atsakovė O. R. nuo 2003 m. rugsėjo 9 d. iki 2012 m. sausio 11 d. ėjo pardavimų direktoriaus pareigas, taip pat nuosavybės teise valdė 5 proc. bendrovės akcijų.
5. Nurodė, kad atsakovas M. Z., pasisavindamas bendrovės lėšas, kurios jam buvo išduotos kaip atsakingam asmeniui (1067,41 Eur), gaudamas paskolas iš bendrovės, kurių nėra grąžinęs (84 807,82 Eur), ir pirkdamas su ieškovės ūkine komercine veikla nesusijusį turtą (33 198,32 Eur), padarė iš viso 119 073,55 Eur žalos bendrovei ir jos kreditoriams, šią žalą jis privalo atlyginti solidariai su savo sutuoktine M. Z..
6. Be to, nurodė, kad atsakovai M. Z., G. R. ir O. R., veikdami kartu ir sudarydami paskolų sutartis su savo kontroliuojamais juridiniais asmenimis, kurie suteiktų paskolų bendrovei negrąžino, taip pat be pagrindo pervesdami lėšas susijusiems juridiniams asmenims, padarė iš viso 607 654,79 Eur žalą bendrovei ir jos kreditoriams:
 - 6.1. Ieškovė šešiais mokėjimo pavedimais suteikė 93 497 Eur dydžio paskolų sumą įmonei „ERP Nordic Oy“, kurios tikrieji nariai buvo M. Z., G. R. ir O. R.. Tokie bendrovės veiksmai, kai kitam užsienio juridiniam asmeniui yra suteikiamos paskolos, kurios, suėjus jų grąžinimo terminams, nėra grąžinamos ir nėra siekiama jas išieškoti, yra akivaizdus siekis slėpti bendrovės lėšas.
 - 6.2. Ieškovė, kurios vardu kaip įmonės vadovas veikė atsakovas M. Z., laikotarpiu nuo 2006 m. birželio 20 d. iki 2011 m. liepos 1 d. su UAB „Terridea“, kurios vienintelė akcininkė paskolų suteikimo metu buvo pati ieškovė UAB „ERP“ ir kurios direktoriumi buvo tiek M. Z., tiek G. R., sudarė nežinomą paskolų sutarčių skaičių ir jų pagrindu bendrovė suteikė 282 586,98 Eur sumą paskolų, šių UAB „Terridea“ negrąžino.
 - 6.3. Ieškovė, kurios vardu kaip įmonės vadovas veikė atsakovas M. Z., laikotarpiu nuo 2010 m. liepos 20 d. iki 2011 m. spalio 21 d. su UAB „Mokomatas“, kurios vienintele akcininke iki 2011 m. liepos 26 d. buvo UAB „ERP“, sudarė nežinomą paskolų sutarčių skaičių ir jų pagrindu bendrovė šiai įmonei suteikė 83 998,38 Eur sumą paskolų (negrąžinta paskolų suma sudaro 51 447 Eur), šios nebuvo grąžintos.
 - 6.4. Buvęs bendrovės vadovas M. Z. nuo 2009 m. liepos 15 d. iki 2011 m. vasario 1 d. su UAB „Realty Progressus Group“, kurios akcininkai buvo M. Z. ir atsakovo G. R. motina Z. R., o direktoriumi buvo M. Z., sudarė nežinomą skaičių paskolų sutarčių, šių pagrindu bendrovė suteikė 52 498,55 Eur sumą paskolų, šios nebuvo grąžintos.
 - 6.5. Bendrovė be jokio teisinio pagrindo pervedė UAB „RConsulting“, kurios akcininkas ir vadovas buvo G. R., 127 085,26 Eur sumą, šios sumos ši bendrovė net ir teismo sprendimu už akių priteisus šią skolą iš įmonės skolininkės ieškovei negrąžino.

7. Ieškovės bankroto administratorius nurodė, kad šie bendrovės ir trečiųjų asmenų sudaryti paskolų sandoriai neatitiko bendrovės įprastos verslo rizikos, buvo sudaryti vien bendrovės akcininkų interesais, siekiant asmeninės naudos sau bei viršijant protingos ūkinės komercinės rizikos ribas. Kadangi sandoriai sudaryti nesąžiningai, verslo sprendimo taisyklės apsauga šiuo atveju neturi būti taikoma. Atsakovai M. Z., G. R. ir O. R., būdami bendrovės akcininkai ir darbuotojai, einantys reikšmingas pareigas bendrovėje, savo sąmoningais veiksmais ir bendru sutarimu ieškovės lėšas perkėlė į kitas savo kontroliuojamas bendroves ir jų negrąžino. Toks atsakovų elgesys netaikytinas sąžiningu ir protingu, yra neteisėtas civilinės teisės prasme ir sudaro prielaidas atsakovams taikyti civilinę atsakomybę. Nurodė, kad ieškovės atžvilgiu neteisėti veiksmai buvo atlikti veikiant tiesiogine tyčia.
 8. Ieškovės bankroto administratorius, pagrįsdamas alternatyvų reikalavimą dėl 5 227 896,50 Eur žalos atlyginimo priteisimo, nurodė, kad atsakovai turi pareigą solidariai atlyginti bendrovei žalą dėl tyčinio bankroto Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymo (toliau – ĮBĮ) 20 straipsnio 5 punkte įtvirtintu pagrindu. Atsakovai M. Z., G. R. ir O. R. pažeidė pareigą veikti atsakingai bendrovės atžvilgiu ir savo veiksmais bei priimamais sprendimais sukėlė žalą bendrovės kreditoriams: pristeigus susijusių bendrovių buvo perkelta bendrovės veikla, įvykdant ĮBĮ 20 straipsnio 3 dalies 1 punkte nurodytą pažeidimą, buvo teikiamos paskolos bei mokamos lėšos susijusioms bendrovėms, taip švaistant bendrovės turtą, paslėpti bendrovės dokumentai ir bendrovės bankroto procese nebėra galimybės jų gauti. Tokiais savo veiksmais šie atsakovai padarė deliktą – žalą bendrovės kreditoriams, kurios dydis atitinka teismo bankroto byloje patvirtintų kreditorių nepatenkintų reikalavimų dydį – 5 227 896,50 Eur. Kadangi bendrovė turi menkavertį turtą, kurio vertė nėra aiški, tačiau akivaizdžiai nepakankamą kreditorių reikalavimams patenkinti, o kito turto, iš kurio būtų galima padengti kreditorių reikalavimus, nėra, todėl akivaizdu, kad bankroto byloje patvirtinta kreditorių reikalavimų suma nebus padengta. Jeigu atsakovai būtų elgęsi sąžiningai ir savo veiksmais neprivedę bendrovės prie bankroto, ši žala kreditoriams nebūtų atsiradusi.
- II. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų procesinių sprendimų esmė**
9. Vilniaus apygardos teismas 2019 m. kovo 25 d. sprendimu ieškovės BUAB „ERP“ ieškinį patenkino iš dalies priteisė ieškovės naudai iš atsakovo M. Z. 119 073,55 Eur žalos atlyginimą; priteisė ieškovės naudai iš atsakovo M. Z. ir subsidiariai iš atsakovo G. R. 607 564,79 Eur nuostolių atlyginimą; priteisė iš atsakovų M. Z. ir G. R. 6 proc. metinių palūkanų už priteistas sumas nuo bylos iškėlimo teisme dienos (2015 m. gruodžio 22 d.) iki teismo sprendimo visiško įvykdymo; atmetė kitus ieškinio reikalavimus bei išsprendė bylinėjimosi išlaidų paskirstymo klausimą.
 10. Teismas nusprendė, kad ieškinio reikalavimas priteisti ieškovei solidariai iš atsakovų M. Z., G. R. ir O. R. 5 227 896,5 Eur dydžio žalą, lygią visų bankroto byloje pareikštų kreditorių reikalavimų dydžiui, negali būti tenkinamas, kadangi paties ieškovo procesinė pozicija leidžia daryti išvadą, jog toks žalos dydis nėra nulėmtas konkrečių šioje byloje nurodytų atsakovų neteisėtų veiksmų. Be to, tai, kad bankroto proceso metu įmonė turi įplaukų iš įmonės skolininkų, kurios dar nėra paskirstytos, reiškia, kad teismo patvirtinta kreditorių reikalavimų suma nėra galutinė ir neatspindi realios kreditorių nepatenkintų reikalavimų sumos bankroto byloje dydžio.
 11. Teismas, sprenddamas dėl alternatyvaus reikalavimo, konstatavęs atsakovo M. Z. prievolę grąžinti susidariusią skolą pagal paskolos sutartis, taip pat M. Z., kaip įmonės vadovo, fiduciarinės pareigos įmonei pažeidimą [CK 2.87 straipsnio](#) 7 dalies pagrindu, priteisė ieškovei iš atsakovo M. Z. atlyginti 119 073,55 Eur žalą, kurią sudaro 1067,41 Eur iš bendrovės kasos jam išmokėtos ir negrąžintos lėšos, 84 807,82 Eur jam bendrovės suteiktų ir negrąžintų paskolų suma ir 33 198,32 Eur išlaidų, įsigyjant su bendrovės ūkine komercine veikla nesusijusį turtą.
 12. Teismas, sprenddamas dėl ieškinio reikalavimo priteisti solidariai iš atsakovų 607 654,79 Eur sumą, kurią sudaro UAB „Terridea“, UAB „Mokomatas“, UAB „Realty Progressus“ ir įmonei „ERP Nordic Oy“ suteiktos ir negrąžintos paskolos bei UAB „RConsulting“ be teisinio pagrindo perduotos bendrovės lėšos, nustatė, kad UAB „Terridea“ akcininkė buvo UAB „ERP“, o šios bendrovės direktoriumi buvo tiek M. Z., tiek G. R. UAB „Mokomatas“ akcininke buvo UAB „ERP“, UAB „RConsulting“ akcininku buvo G. R.; UAB „Realty Progressus Group“ akcininkai buvo M. Z. ir atsakovo motina Z. R.; įmonės „ERP Nordic Oy“ tikraisiais nariais buvo G. R. M. Z. ir O. R. Iš šių aplinkybių teismas padarė išvadą, kad akcininkas G. R., valdantis 45 proc. UAB „ERP“ akcijų, žinojo apie pinigų pervedimus šioms susijusioms įmonėms ir tokiems sandoriams pritarė. Atsakovė O. R. UAB „ERP“ turėjo tik 5 proc. akcijų, todėl toks nežymus turimų akcijų skaičius nesudarė pagrindo konstatuoti, jog tarp jos veiksmų ir prašomos priteisti žalos yra pakankamas priežastinis ryšys, kad toks turimų balsų skaičius nulėmė paskolos suteikimą šiai įmonei bei išieškojimo nevykdymą.
 13. Teismas nurodė, kad atsakovai nepateikė įrodymų, paneigiančių ieškovės pateiktų duomenų apie padarytos žalą faktą ir jos dydį, nors, būdami ieškovės akcininkai, turintys lemiamą balsų skaičių, taip pat būdami tiesiogiai ar netiesiogiai susiję su įmonėmis, kurioms buvo pervedamos lėšos, valdymą, geriausiai žinojo aplinkybes apie mokėjimus šioms įmonėms ir turėjo daugiau galimybių įrodyti bylai reikšmingas aplinkybes. Atsižvelgdamas į tai, teismas laikė nustatytas aplinkybes, kad UAB „Terridea“ buvo pervesta 282 586,98 Eur paskolų suma; UAB „Mokomatas“ – 51 447 Eur paskolų suma; UAB „RConsulting“ be pagrindo pervesta 127 085,26 Eur; UAB „Realty Progressus Group“ – 52 498,55 Eur paskolų suma.
 14. Teismas konstatavo, kad atsakovai M. Z. ir G. R. bendrais veiksmais pažeidė lojalumo pareigą įmonei, veikė esant interesų konfliktui, nesąžiningai naudojo įmonės turtą, pervedavo lėšas susijusioms įmonėms, dėlto padarė įmonei žalą ir iš jų turi būti priteisiamas 607 564,79 Eur žalos atlyginimas ieškovės naudai (CK 2.50 straipsnio 3 dalis, 2.87 straipsnis, Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymo (toliau – ABI) 19 straipsnio 8 dalis, [CK 6.246–249 straipsniai](#), 6.263 straipsnis, ĮBĮ 20 straipsnio 7 dalis). Atsižvelgdamas į tai, kad [CK 2.50](#) straipsnio 3 dalyje imperatyviai nustatyta, jog akcininko atsakomybė yra subsidiari, į tai, kad lėšos minėtoms bendrovėms buvo pervedamos tuo metu, kai UAB „ERP“ vadovas buvo M. Z., teismas nurodytą sumą iš atsakovo G. R. priteisė subsidiariai.
 15. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, išnagrinėjusi bylą pagal atsakovų M. Z. ir G. R. apeliacinius skundus, 2020 m. kovo 19 d. nutartimi pakeitė Vilniaus apygardos teismo 2019 m. kovo 25 d. sprendimą ir ieškinį tenkino iš dalies: priteisė iš atsakovo M. Z. ieškovei 530 388,32 Eur žalos atlyginimą bei 5 proc. dydžio metines palūkanas už priteistą sumą nuo bylos iškėlimo teisme dienos (2015 m. gruodžio 22 d.) iki teismo sprendimo visiško įvykdymo, o ieškinį dėl kitos reikalavimų dalies atmetė bei paskirstė bylinėjimosi išlaidas.
 16. Teisėjų kolegija, nustačiusi, kad pirmosios instancijos teismas abiem atsakovams – vadovui ir akcininkui – atsakomybę dėl 607 564,79 Eur nuostolių atlyginimo taikė [CK 2.87 straipsnio](#) 7 dalies, 2.50 straipsnio 3 dalies, ĮBĮ 20 straipsnio 7 dalies pagrindais, nusprendė, kad pagal ieškovės pareiktą faktinį ieškinio pagrindą atsakovams netaikytina atsakomybė už tyčinį bankrotą ĮBĮ 20 straipsnio 7 dalies pagrindu bei civilinės atsakomybės sąlygų egzistavimo prezumpcijos, nes ĮBĮ 20 straipsnio redakcija, patvirtinta įstatymu Nr. XII-237, įsigaliojo tik nuo 2013 m. spalio 1 d., t. y. jau po bankroto bylos ieškovei iškėlimo ir veiksmų, pripažintų tyčiais, atlikimo. Be to, ieškovė šioje byloje pasirinko reikšti reikalavimus dėl atskirų neteisėtų veiksmų grupių, kurių dalis apskritai nebuvo tyčinio bankroto bylos nagrinėjimo dalykas, o ne bendrai dėl visų atsakovų veiksmų, kurie galimai privedė įmonę prie bankroto. Pirmosios instancijos teismas nagrinėjamoje byloje nusprendė tik dėl šių veiksmų – vadovo negrąžintos paskolos iš bendrovės teisėtumo, penkių atliktų mokėjimų skirtingoms bendrovėms teisėtumo bei bendrovei priklausančių lėšų sumos, kurią vadovas panaudojo savo asmeniniams poreikiams, pripažinimo žala. Ieškovės bankroto pripažinimo tyčiniu byloje iš šių veiksmų buvo aptartas tik lėšų pervedimas vienai bendrovei – UAB „RConsulting“ ir bendrovės lėšų panaudojimas vadovo asmeniniams poreikiams tenkinti.
 17. Teisėjų kolegija, sprenddama dėl atsakovo A. R., kaip bendrovės akcininko, civilinės atsakomybės, nurodė, juridinio asmens dalyvis *per se* (pats savaime) nėra juridinio asmens organas ir neturi įstatyme nustatytų pareigų bendrovei, išskyrus pareigą apmokėti įstatinį kapitalą,

akcininkų susirinkime jis gali balsuoti vadovaudamasis savo interesais. Juridinio asmens dalyvio ir valdymo organo nario civilinė atsakomybė yra individuali. Tiek dalyviui, tiek valdymo organo nariui atsakomybė gali būti taikoma tik už jiems įstatymuose konkrečiai nustatytu pareigų, kurios savo pobūdžiu yra skirtingos, pažeidimą. Vadovaujantis [CK 2.50 straipsnio](#) 2 dalimi, bendrovės akcininkui galioja ribota atsakomybė, kurią jis gali prarasti piktnaudžiaavimo atveju, jei juridinis asmuo negali įvykdyti prievolės dėl juridinio asmens dalyvio nesąžiningų veiksmų.

18. Jei akcininkas perima valdymo funkciją, jam taikytina atsakomybė kaip *de facto* (faktinis) vadovui [CK 2.87 straipsnio](#) 7 dalies pagrindu. Ieškovė nagrinėjamoje byloje neįrodinėja, kad G. R. *de facto* buvo bendrovės vadovas. Taip pat nėra ginčo, kad pinigų kitiems juridiniams asmenims pervedimo metu G. R. nebuvo ieškovės valdymo organas, todėl jam nėra taikomos [CK 2.87](#) straipsnyje nustatytos fiduciarinės pareigos bendrovei, taip pat netaikoma ir ABĮ 19 straipsnio 8 dalis, kurioje nustatyta, kad bendrovės valdymo organai privalo veikti bendrovės ir jos akcininkų naudai.
19. Akcininkams pažeidus bendrąją sąžiningumo pareigą, piktnaudžiaujant ribota atsakomybe, jei šie veiksmai nepriskirtini valdymo organo kompetencijai, atsakomybė jiems kyla pagal [CK 2.50](#) straipsnio 3 dalį, nustatius visas civilinės atsakomybės sąlygas. [CK 2.50](#) straipsnio 3 dalyje nustatytai juridinio asmens dalyvio atsakomybei reikalinga šių sąlygų visuma: nesąžiningi, civilinės atsakomybės požūriū – neteisėti ir kalti ([CK 6.246](#) straipsnio 1 dalis, [6.248](#) straipsnio 3 dalis) – juridinio asmens dalyvio veiksmai; juridinio asmens negalėjimas įvykdyti prievolės; priežastinis ryšys tarp nesąžiningų veiksmų ir juridinio asmens negalėjimo vykdyti prievolės.
20. Teisėjų kolegija nurodė, kad pirmosios instancijos teismas, nusprenddamas, kad atsakovai bendrais veiksmais pažeidė lojalumo pareigą įmonei, veikė esant interesų konfliktui nesąžiningai naudodami įmonės turtą, perveddami lėšas susijusioms įmonėms, dėl to įmonei buvo padaryta žala, faktiškai taikė akcininkui atsakomybę [CK 2.87 straipsnio](#) 7 dalies pagrindu už fiduciarinių pareigų pažeidimą kartu su bendrovės vadovu.
21. Teisėjų kolegija nurodė, kad ieškovė neįrodinėjo, o teismas nenustatė akcininko atsakomybės sąlygų [CK 2.50](#) straipsnio 3 dalies pagrindu. Kadangi akcininkas neturi fiduciarinių pareigų bendrovei bei neatlieka valdymo funkcijos, atsakovo G. R., kaip bendrovės akcininko, žinojimas apie paskolų teikimą ir pritarimas (nepitarimas) nėra ir negali būti laikoma neteisėtais veiksmais. Ieškovės akcininkai nepriiminėjo sprendimų dėl paskolų teikimo ar neteikimo minėtoms bendrovėms. Paskolų teikimas yra susijęs su kasdienine ūkine bendrovės veikla, kurią organizuoja ir vykdo valdymo organas, šiuo atveju ieškovės vadovas M. Z..
22. Teisėjų kolegija, atsižvelgdama į juridinio asmens dalyvio ir valdymo organo nario civilinės atsakomybės pagrindų skirtingumą, į tai, kad pagal bendrąją taisyklę juridinio asmens dalyvio ir valdymo organo nario civilinė atsakomybė yra individuali, konstatavo, kad pirmosios instancijos teismas nepagrįstai taikė atsakovui G. R. civilinę atsakomybę.
23. Teisėjų kolegija, sprenddama dėl atsakovo M. Z., kaip vadovo, civilinės atsakomybės [CK 2.87](#) straipsnio 7 dalyje įtvirtintu teisiniu pagrindu dėl ieškovės suteiktų ir jai negrąžintų paskolų, sumažino ieškovės naudai priteistą žalą dėl UAB „Terridea“ suteiktų paskolų atlyginimą nuo 282 586,98 Eur iki 180 283,96 Eur, kadangi būtent tokia suma atitinka UAB „Terridea“ bankroto byloje patvirtintą ieškovės reikalavimą. Teisėjų kolegija atmetė ieškovės reikalavimą dėl 93 947 Eur nuotolių, grindžiamų įmonei „ERP Nordic Oy“ pervesta ir negrąžinta paskolos suma, atlyginimo, kadangi nusprendė, jog ieškovė neįrodo žalos fakto: ieškovė nenurodė, ar Suomijoje registruota įmonė „ERP Nordic Oy“ yra veikianti, taip pat nenurodė, kad neturi objektyvių galimybių atgauti minėtai bendrovei suteiktų paskolų. Dėl kitos skundžiamo pirmosios instancijos teismo sprendimo dalies, kuria buvo išspręstas žalos, grindžiamos ieškovės suteiktų ir jai negrąžintų paskolų sumomis ir be teisinio pagrindo susijusiems juridiniams asmenims pervestomis lėšomis, atlyginimo priteisimo klausimas, teisėjų kolegija atmetė apeliacinių skundų argumentus ir pripažino, kad pirmosios instancijos teismo nustatytas žalos dydis yra pagrįstas.
24. Teisėjų kolegija, sprenddama dėl atsakovo M. Z. asmeninių prievolių ieškovei (119 073,55 Eur), pripažino, kad 84 807 82 Eur paskolos suma, kurią ieškovė suteikė M. Z., priteistina iš jo kaip skola pagal sutartinės atsakomybės taisykles, taip pat pripažino, jog pirmosios instancijos teismas, nustatęs 33 198,32 Eur dydžio ieškovės lėšų panaudojimą M. Z. asmeniniams poreikiams tenkinti, pagrįstai pripažino šią sumą ieškovei padaryta žala.

III. Kasacinio skundo ir atsiliepimų į juos teisiniai argumentai

25. Ieškovė kasaciniu skundu prašo panaikinti Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2020 m. kovo 19 d. nutartį ir palikti galioti Vilniaus apygardos teismo 2019 m. kovo 25 d. sprendimą. Kasacinis skundas grindžiamas šiais argumentais:
 - 25.1. Apeliacinės instancijos teismas, atmesdamas atsakovui G. R., kaip bendrovės akcininkui, pareikštus ieškinio reikalavimus, priėmė neteisėtą ir nepagrįstą nutartį.
 - 25.2. Apeliacinės instancijos teismas, neatsižvelgdamas į įsiteisėjusiais teismų sprendimais nustatytas aplinkybes, kurios lėmė atsakovo G. R. civilinę atsakomybę dėl žalos atlyginimo bendrovei, pažeidė Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso (toliau – ir [CPK](#)) 182 straipsnio nuostatas, reglamentuojančias atleidimą nuo įrodinėjimo, kai aplinkybės buvo nustatytos įsiteisėjusiu teismo sprendimu kitoje civilinėje byloje.
 - 25.3. Vilniaus apygardos teismas 2015 m. lapkričio 3 d. nutartimi, priimta civilinėje byloje [Nr. B2-5468-585/2015](#), sprenddamas klausimą dėl BUAB „ERP“ bankroto pripažinimo tyčiniu, nustatė atsakovo G. R. neteisėtus veiksmus, dėl kurių bendrovei buvo padaryta žala, o pati bendrovė buvo priversta prie bankroto:
 - 25.3.1. „<...> Priešingai negu teigia suinteresuoti asmenys M. Z. ir G. R., administratorė pateikė daugybę faktinių duomenų, patvirtinančių, jog bendrovės lėšomis buvo apmokamos įvairiausios prekės – maisto produktai, gėrimai, drabužiai, galanterijos reikmenys, tarp jų – ir brangūs laikrodžiai, namų apyvokos daiktai, vaizdo bei garso technikos prekės ir taip toliau, kurios nėra suderinamos su bendrovės tikslų įgyvendinimu ir negali būti laikomos prekėmis, skirtomis jos poreikiams tenkinti. Administratorės pateikti faktiniai duomenys – prekių įsigijimą ir apmokėjinimą patvirtinantys dokumentai – pagrindžia, jog bendrovės lėšomis, apmokant prekes, skirtas ne bendrovės poreikiams tenkinti, disponavo tiek M. Z., tiek G. R. Bendrovės lėšos, kurios buvo panaudotos tokioms prekėms apmokėti, jas vertinant bendrovės finansų resursų kontekste, nėra labai didelės. Bet, teismo vertinimu, ne tiek svarbus yra bendrovės lėšų panaudojimo mastas, kiek tai, ką rodo toks bendrovės lėšų naudojimo asmeniniams poreikiams tenkinti faktas. Buvęs bendrovės vadovas, kuris kartu buvo ir didysis jos akcininkas, bendrovės turtą naudojo kaip savo asmeninį turtą savo kasdieniams poreikiams tenkinti, taip grubiai pažeisdamas jam kylančias fiduciarines pareigas (Civilinio kodekso 2.87 straipsnio 4 dalis). <...>“;
 - 25.3.2. „<...> Apibendrinus nustatytas aplinkybes, išdėstytus argumentus ir išvadas, konstatuotina, jog ištirti buvusio bendrovės vadovo ir akcininkų G. R. bei O. R. veiksmai, juos vertinant pavieniui, neprivėdė bendrovės prie bankroto. Iš kitos pusės, šie asmenys, nustatytus jų veiksmus vertinant drauge, sąmoningai ir kryptingai privėdė bendrovę prie bankroto. Buvęs bendrovės vadovas sąmoningai, tai yra suvokdamas, kokias pasekmes sukels jo elgesys, ir siekdamas tokių pasekmių, blogai valdė bendrovę: bendrovę lėšas be teisinio pagrindo pervedinėjo kitiems – su juo pačiu ir kitu akcininku (G. R.) glaudžiais ryšiais susijusiems – juridiniams asmenims, taip „išvesdamas“ iš bendrovės dideles pinigų sumas, jos turtą naudojo kaip savo turtą asmeninei naudai, be to, neužtikrino, jog akcininkas G. R. nenaudotų bendrovės lėšų savo asmeniniams poreikiams tenkinti. Be to, kaip nustatyta, buvo netinkamai tvarkoma ir neišsaugota bei bankroto administratoriui neperduota bendrovės buhalterinė

apskaita, už ką vėlgi yra atsakingas buvęs bendrovės vadovas. Teismo vertinimu, svarbu akcentuoti, jog šių blogo valdymo atvejų visuma nustatyta, remiantis labai ribotos apimties bendrovės dokumentais. Bendrovės valdymo tendencijos buvo tokios, jog tikėtina, kad blogo valdymo atskleidimo mastas, jeigu administratorė disponuotų visais bendrovės dokumentais, būtų gerokai didesnis. Teismo vertinimu, iš nustatytų aplinkybių galima teigti, jog toks bendrovės valdymas galiausiai privedė prie to, jog kilo buvusio bendrovės vadovo ir jos akcininkų G. R. ir O. R. nesutarimai. <...>“.

- 25.4. Kadangi Vilniaus apygardos teismas 2015 m. lapkričio 3 d. nutartimi, priimta civilinėje byloje [Nr. B2-5468-585/2015](#), jau yra konstatavęs nesąžiningą tiek atsakovo M. Z., tiek atsakovo G. R. elgesį bendrovės atžvilgiu, be jokio pagrindo pervedant lėšas su tais pačiais akcininkais susijusiems asmenims, pirmosios instancijos teismas pagrįstai atsižvelgė į šiuos prejudicinius faktus.
26. Atsakovė O. R. atsiliepimu į kasacinį skundą prašo ieškovės kasacinį skundą atmesti. Nurodo, kad apeliacinės instancijos teismas įvertino įrodymus ir *res judicata* (galutinis teismo sprendimas) reikšmę turinčias aplinkybes tiek, kiek jos susijusios su ginčo dalyku. Nors šalis nebereikia įrodinėti *res judicata* galią turinčių aplinkybių, tačiau jų buvimas nepaneigia teismo pareigos byloje vertinti įrodymų visumą. [CPK 14](#) straipsnyje įtvirtintas betarpiškumo principas įpareigoja teismą ištirti visus byloje esančius įrodymus, o [CPK 185 straipsnis](#) – ir juos įvertinti. Ieškovė kasaciniu skundu nepagrįstai siekia, kad teismai sprendimą priimtų remdamiesi tik *res judicata* reikšmę turinčiomis aplinkybėmis, netirdami ir nevertindami tokios reikšmės neturinčių aplinkybių.
27. Atsakovas G. R. atsiliepimu į kasacinį skundą prašo kasacinį skundą atmesti. Atsiliepimą grindžia šiais argumentais:
- 27.1. Ieškovė kasaciniu skundu negiūnėja apeliacinės instancijos teismo atlikto [CK 2.50 straipsnio](#) aiškinimo ir taikymo, kurio pagrindu nuspręsta, kad pirmosios instancijos teismas nepagrįstai taikė atsakovui G. R. civilinę atsakomybę, o savo kasacinio skundo pagrindu nurodo [CPK 182 straipsnio 2](#) dalies pažeidimą, nors byloje nebuvo ginčo dėl šios normos taikymo.
- 27.2. Apeliacinės instancijos teismas išsamiai ir motyvuotai, vadovaudamasis suformuota kasacinio teismo praktika, pasisakė dėl to, kad pirmosios instancijos teismas nepagrįstai taikė atsakovui G. R. civilinę atsakomybę [CK 2.50 straipsnio 3](#) dalyje įtvirtintu pagrindu.
- 27.3. Pirmosios instancijos teismas, priteisdamas iš atsakovo G. R. subsidiariai žalos atlyginimą, teisiškai nekvalifikavo ieškovę ir atsakovą siejančių teisinių santykių, lemiančių atsakovo G. R. civilinės atsakomybės pobūdį, apimtį bei jos taikymo sąlygas, neįvardijo faktinių ir teisinių argumentų, dėl kurių negražinta paskola pripažino bendrovei neteisėtais veiksmais padaryta žala, motyvuotai nepasisakė, kurias bendrovės dalyvio (akcininko) pareigas deliktinės civilinės atsakomybės taikymo aspektu yra pažeidęs atsakovas G. R.. Pirmosios instancijos teismo priteista 607 564,79 Eur nuostolių suma atsirado dėl vienvaldiškų atsakovo M. Z. neteisėtų veiksmų, o pirmosios instancijos teismas nenurodė atsakovo G. R. neteisėtų veiksmų, kurie būtų priežastiniu ryšiu susiję su priteistais nuostoliais. Pirmosios instancijos teismui netinkamai identifikavus faktinį ieškinio pagrindą ir visiškai nepasisakius dėl atsakovui G. R. taikytinos materialinės atsakomybės, jos sąlygų bei ribų, liko neatskleista ginčo esmė.
- 27.4. Pirmosios instancijos teismas visiškai nepagrįstai ir nemotyvuotai 607 564,79 Eur nuostoliais pripažino bendrovės pervestas paskolų sumas. Vien su paskolos negražinimo faktų ieškovės siejama atsakovo G. R. prievolė negali būti priteisiama taikant žalos (nuostolių) atlyginimo institutą, išskyrus atvejus, kai, ją išduodami, bendrovės valdymo organai veikia neteisėtai ir taip padaro bendrovei žalos. Tačiau tokiu atveju ir turi būti įrodinėjamas valdymo organų veiksmų neteisėtumas, nusprendžiant išduoti (išduodant) paskolą (paskolas), bei kitos civilinės atsakomybės instituto taikymo sąlygos.
- 27.5. Pirmosios instancijos teismas padarė visiškai nepagrįstas išvadas dėl atsakovo G. R. veiksmų, teikiant paskolas minėtoms įmonėms, nepagrįstai konstatavo, kad atsakovai bendrais veiksmais pažeidė lojalumo pareigą įmonei, veikė esant interesų konfliktui nesąžiningai naudodami įmonės turtą, perveddami lėšas susijusioms įmonėms, dėl to padarė įmonei žalą. Pirmosios instancijos teismas taip pat nepagrįstai nusprendė, kad bendrovės akcininkas G. R., valdantis 45 proc. UAB „ERP“ akcijų žinojo apie pinigų pervedimus šioms susijusioms įmonėms ir tokiems sandoriams pritarė:
- 27.5.1. atsakovas G. R., kaip bendrovės akcininkas, neturėjo lojalumo pareigos įmonei (kuri taikoma valdymo organų nariams) bei neturėjo jokių teismo konstatuotų interesų konfliktų. Išvada dėl neva nesąžiningai naudoto įmonės turto yra nepagrįsta nei teisiškai, nei faktiškai bei nemotyvuota;
- 27.5.2. G. R., kaip bendrovės akcininko, žinojimas apie paskolų teikimą ir pritarimas (nepritiriamas) nėra ir negali būti laikoma neteisėtais veiksmais. Bendrovės akcininkai negali ir nedalyvauja bendrovei teikiant paskolas. Paskolų teikimas yra susijęs su kasdieniai ūkiniu bendrovės veikla, kurią organizuoja ir vykdo valdymo organas, šiuo atveju bendrovės vadovas M. Z.. Bendrovėje akcininkai nespėdė ir nepriiminėjo sprendimų dėl paskolų teikimo ar neteikimo minėtoms bendrovėms.
- 27.6. Juridinio asmens dalyvio veiksams vertinti netaikomas [CK 2.87 straipsnis](#), t. y. dalyvis neturi fiduciarinių pareigų bendrovei, o jo interesai ne visada privalo sutapti su paties juridinio asmens interesais. Buvęs įmonės vadovas atsakovas M. Z., priešingai, yra bendrovės valdymo organas ir yra saistomas pareigų, reglamentuotų Lietuvos Respublikos darbo kodekso, [CK](#), ABĮ ir kitų įstatymų bei lydimųjų teisės aktų nuostatų, bendrovės įstatų, pareiginių nuostatų, todėl privalo derinti visų juridinio asmens interesų grupių (akcininkų, darbuotojų, o kai įmonei kyla nemokumo pavojus – ir kreditorių) interesus ir ši jo pareiga neperduotina ([CK 2.87 straipsnis](#), ABĮ 20 straipsnio 2 dalis, 19 straipsnio 6 dalis).
- 27.7. Skirtingas dalyvių ir valdymo organų narių statusas bei faktiškai atliekamos funkcijos lemia ir jų civilinę atsakomybę skirtingais pagrindais, atitinkamai pagal [CK 2.50 straipsnio 3](#) dalį ir 2.87 straipsnio 7 dalį. Atsakovas G. R. buvo tik bendrovės akcininkas, o ne valdymo organo narys.
- 27.8. Nagrinėjamoje byloje teismas turėjo įvertinti ir pasisakyti, ar atsakovas G. R. pažeidė akcininkų pareigą elgtis sąžiningai bendrovės atžvilgiu – nepiktnaudžiauti ribota atsakomybe ([CK 2.50 straipsnio 3](#) dalis) ir kaip toks pažeidimas pasireiškė.
- 27.9. Pirmosios instancijos teismas sprendime nenustatė, kad atsakovas G. R. būtų pažeidęs [CK 2.50](#) straipsnio 3 dalyje įtvirtintą pareigą, todėl subsidiariai atsakomybė jam pritaikyta neteisėtai ir nepagrįstai.

Teisėjų kolegija

konstatuoja:

IV. Kasacinio teismo argumentai ir išaiškinimai

Dėl ginčo objekto ir bylos nagrinėjimo ribų

28. Pagal civiliniame procese galiojantį dispozityvumo principą teismo nagrinėjimo dalyko nustatymas yra ginčo šalių, o ne teismo pareiga. Dispozityvumo principas reiškia, kad šalys gali disponuoti savo pareikštais materialiojo teisinio pobūdžio reikalavimais ir procesinėmis priemonėmis. Šiuo atžvilgiu šalys naudojasi plačia autonomija (žr. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. gruodžio 9 d. nutartį civilinėje byloje [Nr. 3K-3-546/2014](#); 2016 m. gruodžio 23 d. nutarties civilinėje byloje Nr. e3K-3-533-681/2016 15 punktą; 2019 m. vasario 7 d. nutarties civilinėje byloje [Nr. 3K-3-13-421/2019](#) 43 punktą).
29. Ieškovas, kreipdamasis į teismą dėl pažeistų teisių gynimo, savo nuožiūra pasirenka ir nustato ieškinio dalyką (reikalavimą) bei nurodo faktinį ieškinio pagrindą – faktines aplinkybes, kuriomis grindžia reikalavimą ([CPK 135 straipsnio](#) 1 dalies 2, 4 punktai). Teismas, priimdamas sprendimą, negali peržengti ieškinio ribų, t. y. negali keisti nei ieškinio dalyko (pvz., negali priteisti šaliai to, ko ji neprašo, arba priteisti daugiau, nei šalis prašo), nei faktinio ieškinio pagrindo (negali savo sprendime remtis tokiais faktais ir įrodymais, kurių šalys teismui nenurodė), išskyrus įstatyme nustatytus atvejus (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008 m. liepos 11 d. nutarties civilinėje byloje [Nr. 3K-3-387/2008](#)).
30. Kasacinis teismas yra išaiškinęs, kad ieškovo suformuluotas ieškinio dalykas ir jo nurodytas faktinis ieškinio pagrindas apibrėžia teismo nagrinėjimo dalyką, o ieškinio reikalavimą pagrindžiančių materialiosios teisės normų (teisinio ieškinio pagrindo) nurodymas ieškinio pareiškime rodo, kaip ginčo santykių teisiškai vertina pats ieškovas, kokią pažeistos teisės gynbos būdą ar būdus prašo teismo taikyti (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2006 m. gegužės 3 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-313/2006). Ieškovas neprivalo nurodyti teisinio ieškinio pagrindo, o ginčo santykių teisinį kvalifikavimą vykdo teismas (žr. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. gegužės 22 d. nutartį civilinėje byloje [Nr. 3K-3-282-686/2015](#); 2015 m. liepos 3 d. nutartį civilinėje byloje Nr. 3K-3-433-378/2015; 2016 m. gruodžio 23 d. nutarties civilinėje byloje Nr. e3K-3-533-681/2016 15 punktą; 2017 m. gruodžio 21 d. nutarties civilinėje byloje [Nr. e3K-3-460-690/2017](#) 25 punktą).
31. Nagrinėjamoje byloje ieškiniu buvo pareikšti du alternatyvūs reikalavimai. Pirmasis reikalavimas – priteisti ieškovei 5227 896,50 Eur žalos atlyginimą solidariai iš jos buvusio vadovo ir akcininkų, dėl kurių veiksmų ieškovės bankrotas buvo pripažintas tyčiniu, žalos dydį grindžiant teismo patvirtinta kreditorių reikalavimų suma. Teismui netenkinus šio reikalavimo, ieškovė ieškiniu prašė patenkinti antrąjį alternatyvųjį reikalavimą dėl atitinkamai 119 073,55 Eur ir 607 654,79 Eur žalos atlyginimo priteisimo, grindžiamą tiek atskirai įmonės vadovo, tiek įmonės vadovo ir dalyvių bendrais neteisėtais veiksmais, patenkančiais į atskirų deliktų sudėtį: dėl įmonės lėšų panaudojimo asmeniniams įmonės vadovo poreikiams tenkinti, dėl vadovui suteiktos paskolos ir avansinių išlaidų sumos negrąžinimo, dėl sprendimų įmonės vardu suteikti paskolas su ieškove susijusioms bendrovėms bei lėšų pervedimo, nesant tam teisinio pagrindo.
32. Dėl alternatyvių reikalavimų kasacinio teismo praktikoje laikomasi nuostatos, kad alternatyvių ieškovo reikalavimų esmė yra ta, jog vienas ieškinio reikalavimas pašalina kito galimybę, tačiau bet kurio iš jų yra siekiama apginti pažeistas ar ginčijamas asmens materialines subjektes teisės arba įstatymo saugomus interesus. Alternatyvių ieškovo reikalavimų nurodymas reiškia, kad ieškovas, kreipdamasis į teismą teisminės gynbos, apibrėžia teisme nagrinėtino ginčo ribas tokiu būdu, kad bet kurio iš pareiktų reikalavimų patenkinimas reikštų kilusio ginčo išsprendimą iš esmės (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2009 m. balandžio 14 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. 3K-3-159/2009](#); 2015 m. gegužės 8 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. 3K-3-169-690/2015](#)).
33. Pirmosios instancijos teismas atmetė pirmąjį alternatyvųjį ieškinio reikalavimą dėl 5 227 896,50 Eur žalos, atsiradusios dėl tyčinio bankroto, atlyginimo priteisimo, nes nusprendė, kad ieškovo procesinė pozicija leidžia daryti išvadą, jog toks žalos dydis nėra nulentas konkrečių šioje byloje nurodytų atsakovų neteisėtų veiksmų, o bankroto byloje patvirtinta kreditorių reikalavimų suma nėra galutinė ir neatspindi kreditorių reikalavimų sumos, kuri realiai būtų nepatenkinta bankroto procese, dydžio. Pirmosios instancijos teismui sprendimų atmetus pirmąjį ieškinio reikalavimą, nei ieškovas, nei kiti dalyvaujantys byloje asmenys šios teismo sprendimo dalies neskundė apeliacine tvarka.
34. Apeliacinis procesas vyko pagal atsakovo M. Z. ir G. R. apeliacinius skundus dėl pirmosios instancijos teismo sprendimo dalies, kuria teismas, tenkindamas antrąjį alternatyvųjį ieškinio reikalavimą, priteisė BUAB „ERP“ iš atsakovo M. Z. 119 073,55 Eur žalos atlyginimą, o iš atsakovo M. Z. ir subsidiarijai iš atsakovo G. R. – 607 654,79 Eur nuostolių atlyginimą. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, išnagrinėjusi bylą pagal atsakovo M. Z. ir G. R. apeliacinius skundus, 2020 m. kovo 19 d. nutartimi pakeitė Vilniaus apygardos teismo 2019 m. kovo 25 d. sprendimą ir ieškini tenkino iš dalies: priteisė iš atsakovo M. Z. ieškovei 530 388,32 Eur žalos atlyginimą bei 5 proc. dydžio metines palūkanas už priteistą sumą nuo bylos iškėlimo teisme dienos (2015 m. gruodžio 22 d.) iki teismo sprendimo visiškai įvykdymo, ir atmetė ieškini dėl kitos reikalavimų dalies. Taigi minėta apeliacinės instancijos teismo nutartimi teisėjų kolegija, sprendama dėl antrojo alternatyvaus ieškinio reikalavimo, nuo 607 654,79 Eur iki 411 314,77 Eur sumažino ieškovo iš atsakovo M. Z., kaip buvusio vadovo, prašomą priteisti žalos dydį (dėl sprendimų įmonės vardu suteikti paskolas su ieškove susijusioms bendrovėms bei lėšų pervedimo) bei nusprendė, kad pirmosios instancijos teismas nepagrįstai pripažino atsakovo G. R. pareigą subsidiariai kartu su buvusiu įmonės vadovu atlyginti šią ieškovei padarytą žalą, dėl to atmetė atsakovui G. R. ieškiniu pareiktus reikalavimus.
35. Ieškovė kasaciniu skundu prašo panaikinti Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2020 m. kovo 19 d. nutartį ir palikti galioti Vilniaus apygardos teismo 2019 m. kovo 25 d. sprendimą. Iš kasacinio skundo pagrindą sudarančių argumentų matyti, kad ieškovė siekia, jog ginčas būtų išspręstas, paliekant galioti pirmosios instancijos teismo sprendimą, kuriuo, sprendžiant dėl antrojo alternatyviu ieškinio reikalavimu prašomo priteisti žalos atlyginimo dydžio, kuris atsirado įvykdžius neteisėtus veiksmus dėl sprendimų ieškovės vardu suteikti paskolas keturiems su ja susijusiems asmenims, taip pat dėl lėšų pervedimo UAB „R Consulting“, nesant tam teisinio pagrindo, buvo nuspręsta, kad atsakovas G. R., kaip įmonės dalyvis, vadovaujantis [CK 2.50 straipsnio](#) 3 dalimi, yra subsidiariai atsakingas ieškovei už šiais neteisėtais veiksmais padarytos žalos atlyginimą.
36. Teisėjų kolegija, atsižvelgdama į tai, kad ieškiniu pareiktas pirmasis reikalavimas dėl žalos atlyginimo priteisimo solidariai iš įmonės vadovo ir akcininkų, dėl kurių veiksmų kilo tyčinis bankrotas, nėra šio kasacinio proceso nagrinėjimo dalykas (minėta, kad pirmosios instancijos teismas sprendimu atmetė šį ieškinio reikalavimą, o dalyvaujantys byloje asmenys neskundė šios pirmosios instancijos teismo sprendimo dalies apeliacine tvarka), į tai, kad ieškovas kasaciniu skundu prašo panaikinti apeliacinės instancijos teismo nutartį ir palikti galioti pirmosios instancijos teismo sprendimą, kuriuo dėl atsakovo G. R. civilinės atsakomybės buvo nuspręsta sprendžiant dėl antrojo alternatyviai pareikšto ieškinio reikalavimo pagrįstumo, daro išvadą, kad šio kasacinio proceso nagrinėjimo dalykas negali būti dalyvio, dėl kurio veikimo ar neveikimo kilo tyčinis bankrotas, civilinės atsakomybės klausimas, kuris, kaip minėta, sudarė pirmojo alternatyviai pareikšto ieškinio reikalavimo faktinį pagrindą.
37. Dėl pirmiau nurodytų argumentų pažymėtina, kad nagrinėjamos kasacinės bylos objektas – įmonės dalyvio subsidiariosios civilinės atsakomybės klausimas dėl konkrečių alternatyviai pareikšto antrojo ieškinio reikalavimo faktinį pagrindą sudarančių veiksmų, buvusiame įmonės vadovui priimančiam sprendimus ieškovės vardu suteikti paskolas ir pervedti lėšas su ja susijusioms bendrovėms, remiantis [CK 2.50 straipsnio](#) 3 dalyje įtvirtintomis įmonės dalyvio civilinės atsakomybės taisyklėmis.

Dėl bankrutavusios uždarnosios akcinės bendrovės akcininkų subsidiariosios atsakomybės už tos bendrovės prievolės kreditoriams

38. Pagal bendrąją taisyklę akcininko atsakomybė yra ribota. [CK 2.50 straipsnio](#) 2 dalyje įtvirtinta, kad juridinis asmuo neatsako pagal juridinio asmens dalyvio prievolės, o pastarasis neatsako pagal juridinio asmens prievolės, išskyrus įstatymuose arba juridinio asmens steigimo dokumentuose nurodytus atvejus. [CK 2.50 straipsnio](#) 3 dalyje nustatyta šios taisyklės išimtis: kai juridinis asmuo negali įvykdyti prievolės dėl juridinio asmens dalyvio nesąžiningų veiksmų, juridinio asmens dalyvis atsako pagal juridinio asmens prievolę savo turto subsidiariai.
39. **Teismų praktikoje išaiškinta, kad [CK 2.50 straipsnio](#) 3 dalies normos tikslas – kreditorių interesų apsauga, užkertant kelią**

juridinio asmens dalyviams piktnaudžiauti ribotos juridinio asmens turinės atsakomybės taisykle ir išvengti asmeninės turinės atsakomybės tais atvejais, kai jų nesąžiningi veiksmai lemia, kad juridinis asmuo negali iki galo įvykdyti prievolės kreditoriui (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2004 m. vasario 18 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-124/2004; 2011 m. kovo 21 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-118/2011; 2012 m. liepos 4 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-342/2012; kt.). Taigi juridinio asmens dalyvio civilinės atsakomybės pagal CK 2.50 straipsnio 2 dalį atsiradimo pagrindas – dalyvio piktnaudžiavimas ribotos atsakomybės apsauga, atliekant nesąžiningus veiksmus.

40. Kasacinio teismo praktikoje vertinant juridinio asmens dalyvių veikimo teisėtumą yra išaiškinta, kad juridinio asmens dalyvio ir valdymo organo nario priimtų sprendimų teisinis vertinimas yra skirtingas. Pažymima, kad įmonės dalyvio ir vadovo atsakomybės pagrindai skiriasi, nes skirtinga jų teisinė padėtis (žr. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2009 m. birželio 1 d. nutartį civilinėje byloje [Nr. 3K-3-244/2009](#)). Skirtingas įmonės dalyvių ir valdymo organų narių statusas bei faktiškai atliekamos funkcijos lemia ir jų civilinę atsakomybę skirtingais pagrindais, atitinkamai pagal [CK 2.50 straipsnio](#) 3 dalį ir 2.87 straipsnio 7 dalį (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008 m. spalio 22 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. 3K-3-509/2008](#)).
41. Kasacinio teismo praktikoje pabrėžiama, kad juridinio asmens dalyvio ir valdymo organo civilinė atsakomybė yra savarankiškos: tiek dalyviui, tiek valdymo organo nariui atsakomybė gali būti taikoma tik už jiems įstatymuose konkrečiai nustatytų pareigų, kurios savo pobūdžiu yra skirtingos, pažeidimą. Be to, skiriasi įstatyme nustatyti subjektai, kurių atžvilgiu gali atsirasti dalyvio ir valdymo organo civilinė atsakomybė: pagal [CK 2.50 straipsnio](#) 3 dalį dalyvis subsidariai atsako pagal juridinio asmens prievolės kreditoriams, o pagal [CK 2.87 straipsnio](#) 7 dalį valdymo organo narys padarytą žalą privalo atlyginti juridiniam asmeniui. Juridinio asmens dalyvio ir valdymo organo nario civilinės atsakomybės savarankiškumas lemia, kad pagal bendrąją taisyklę juridinio asmens dalyvio ir valdymo organo nario civilinė atsakomybė yra individuali. Todėl jų bendra solidarioji atsakomybė juridiniam asmeniui ar juridinio asmens kreditoriams galima tik išimtiniais atvejais, kai juridinio asmens dalyvis ir valdymo organo narys (veikdami kaip tokie) bendrais neteisėtais veiksmais, pažeisdami jiems nustatytas pareigas, padaro žalos minėtiems subjektams (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. gruodžio 11 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. 3K-3-665-969/2015](#)).
42. Kasacinio teismo praktikoje pripažįstama, kad, esant civilinės atsakomybės pagrindų konkurencijai, taikomi atsakomybės individualizavimo ir funkcijų atskyrimo principai, t. y. dėl atliktų veiksmų neteisėtumo, kaip civilinės atsakomybės sąlygos, sprendžiama nustačius, ar atsakovu nurodytas asmuo atliko valdymo organo nariui ar dalyviui priskirtas funkcijas. Akcininkui, kuris yra kartu ir bendrovės vadovas ir atliko neteisėtus veiksmus, priskirtus vadovo kompetencijai, atsakomybė taikytina pagal [CK 2.87 straipsnio](#) 7 dalį. Jei akcininkas nevykdė valdymo funkcijos, tačiau pažeidė bendrąją sąžiningumo pareigą, piktnaudžiavo ribota atsakomybe ir šie veiksmai nepriskirti valdymo organo kompetencijai, atsakomybė akcininkams taikytina pagal [CK 2.50 straipsnio](#) 3 dalį, nustačius visas civilinės atsakomybės sąlygas (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. lapkričio 4 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. e3K-3-288-1075/2020](#), 29 punktas).
43. Taisyklė, kad akcininkas nėra prievolės dėl valdymo organų civilinės atsakomybės subjektas, turi išimčių: jeigu akcininkas perima valdymo funkciją, jam taikytina atsakomybė kaip *de facto* vadovui. Kasacinio teismo praktikoje išaiškinta, kad jei dalyvis atlieka veiksmus, kurie pagal įstatymą ir steigimo dokumentus nepriskirti jo, kaip dalyvio, kompetencijai, bet būdingi vadovui, laikytina, kad jis veikia kaip faktinis vadovas ir atsakomybę turi prisiimti kaip vadovas. Kai tas pats asmuo yra ir vadovas, ir dalyvis arba tik dalyvis ir atlieka dalyviui būdingus, bet neteisėtus kaltus žalos sukėlusius veiksmus, jo atsakomybė turi būti nustatoma kaip dalyvio civilinė atsakomybė (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. vasario 1 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. 3K-3-19/2012](#)).
44. Juridinio asmens dalyvio civilinė atsakomybė, t. y. pareiga atlyginti žalą, atsiranda nustačius visas būtinas šiai atsakomybei kilti sąlygas ([CK 6.246–6.249 straipsniai](#)). Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktikoje išaiškinta, kad juridinio asmens dalyvio civilinei atsakomybei pagal [CK 2.50 straipsnio](#) 3 dalį atsirasti reikalinga šių sąlygų visuma: nesąžiningi, civilinės atsakomybės aspektu – neteisėti ir kalti ([CK 6.246 straipsnio](#) 1 dalis, 6.248 straipsnio 3 dalis) juridinio asmens dalyvio veiksmai; juridinio asmens negalėjimas įvykdyti prievolės, kaip kreditoriaus patirta žala; priežastinis ryšys tarp nesąžiningų veiksmų ir juridinio asmens negalėjimo vykdyti prievolės. Viena iš būtinųjų subsidiariosios dalyvio atsakomybės sąlygų – juridinio asmens faktinis nemokumas, kurio padariny – negalėjimas vykdyti savo prievolės (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. vasario 4 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-4-969/2015 ir joje nurodyta kasacinio teismo praktika).
45. Byloje nustatyta, kad ieškinį dėl žalos atlyginimo pareiškė bankrutavusia ir likviduojama dėl bankroto pripažinta BUAB „ERP“. Atsakovai M. Z., G. R. ir O. R. ieškinio faktinį pagrindą sudarančių neteisėtų veiksmų atlikimo metu buvo BUAB „ERP“ dalyviai (akcininkai), be to, atsakovas M. Z. buvo vienasmenis šios ieškovės valdymo organas (vadovas). Kaip minėta, nagrinėjamoje byloje jiems, kaip solidariesiems skolininkams, buvo pareikšti du alternatyvūs reikalavimai dėl žalos atlyginimo priteisimo, besiskiriantys tiek savo faktiniu, tiek teisiniu pagrindu. Pirmosios instancijos teismas priteisė ieškovei 607 654,79 Eur žalos atlyginimą iš M. Z. ir subsidariai iš atsakovo G. R. pagal antrąjį alternatyvųjų reikalavimų (grindžiamą atsakovo neteisėtais veiksmais dėl sprendimų ieškovės vardu suteikti paskolas keturioms su ieškove susijusioms bendrovėms ir pervesti lėšas UAB „RConsulting“, nesant tam jokio teisinio pagrindo), pripažįdamas, kad ieškovei žala buvo padaryta bendrais minėtų atsakovų veiksmais, pažeidžiant lojalumo pareigą įmonei, veikiant interesų konflikto metu, nesąžiningai naudojant įmonės turtą, pervedant lėšas susijusioms įmonėms. Kaip teisinis atsakovo civilinės atsakomybės pagrindas pirmosios instancijos teismo sprendime buvo nurodytos [CK 2.50 straipsnio](#) 3 dalyje, 2.87 straipsnyje, 6.246–6.249 straipsniuose, 6.263 straipsnyje, ABĮ 19 straipsnio 8 dalyje ir ĮBĮ 20 straipsnio 7 dalyje įtvirtintos teisės normos.
46. Apeliacinės instancijos teismas, pakeisdamas pirmosios instancijos teismo sprendimą, G. R. veiksmus vertino vadovaudamasis tik [CK 2.50 straipsnio](#), reglamentuojančio juridinio asmens dalyvio civilinę atsakomybę, nuostatomis. Apeliacinės instancijos teismas skundžiamoje nutartyje padarė išvadą, kad ieškovo neįrodė, jog egzistuoja [CK 2.50 straipsnio](#) 3 dalyje nustatytos sąlygos atsakovo G. R. civilinei atsakomybei atsirasti, vertindamas alternatyviai pareikšto antrojo ieškinio reikalavimo faktinį pagrindą sudarančių atsakovo G. R. veiksmų teisėtumą, bei konstatavo, jog pirmosios instancijos teismas neteisingai aiškino materialiosios teisės normas, reglamentuojančias įmonės dalyvių civilinę atsakomybę.
47. Apeliacinės instancijos teismas, padarydamas išvadą dėl atsakovo G. R., kaip dalyvio, subsidiariosios civilinės atsakomybės dėl sprendimų ieškovės vardu suteikti paskolas ar pervesti lėšas susijusioms bendrovėms nebuvimo, vadovavosi juridinio asmens valdymo organų narių ir jo dalyvių atsakomybės individualizavimo ir funkcijų atskyrimo principais. Šią savo išvadą apeliacinės instancijos teismas pagrindė tokiais argumentais: pirmą, ieškovės akcininkai nepriminėjo sprendimų dėl paskolų teikimo ar neteikimo pirmiau nurodytoms bendrovėms, kadangi paskolų teikimas yra susijęs su kasdienne ūkine bendrovės veikla, kurią organizuoja ir vykdo valdymo organas, šiuo atveju ieškovės vadovas; antra, atsakovas G. R. neteisėtų veiksmų atlikimo metu nebuvo ieškovės valdymo organas ar *de facto* bendrovės vadovas, dėl to jam nėra taikomos [CK 2.87 straipsnyje](#) nustatytos fiduciarinės pareigos bendrovei, taip pat netaikoma ir ABĮ 19 straipsnio 8 dalis, kurioje nustatyta, kad bendrovės valdymo organai privalo veikti bendrovės ir jos akcininkų naudai; trečia, ieškove neįrodinėjo, o teismas nenustatė atsakovo G. R., kaip juridinio asmens dalyvio, civilinės atsakomybės sąlygų pagal [CK 2.50 straipsnio](#) 3 dalyje įtvirtintą civilinės atsakomybės pagrindą; bendrovės akcininko žinojimas apie paskolų teikimą ir pritarimas (nepritarimas) tam nėra ir negali būti laikomi neteisėtais veiksmais, suponuojančiais civilinės atsakomybės taikymą.
48. Teisėjų kolegijos vertinimu, apeliacinės instancijos teismas išsamiai ir motyvuotai, vadovaudamasis suformuota kasacinio teismo praktika, pasisakė dėl to, kad pirmosios instancijos teismas nepagrįstai taikė atsakovui G. R. civilinę atsakomybę [CK 2.50 straipsnio](#) 3 dalyje įtvirtintu pagrindu.
49. Kasaciniame skunde nurodomi argumentai dėl Vilniaus apygardos teismo 2015 m. lapkričio 3 d. nutartimi, priimta civilinėje byloje [Nr. B2-5468-585/2015](#), sprendžiant klausimą dėl BUAB „ERP“ bankroto pripažinimo tyčiniu, nustatytų neteisėtų, o kartu ir nesąžiningų atsakovo G.

R. veiksmų, dėl kurių kilo tyčinis bankrotas, galėtų turėti teisinę reikšmę sprendžiant dėl G. R., kaip dalyvio, civilinės atsakomybės už įmonę, o kartu ir jos kreditoriams tyčiniu bankrotu padarytos žalos, esant nepatenkintiems kreditorių reikalavimams, atlyginimą pagal pirmąjį ieškiniu pareiktą reikalavimą dėl 5 227 896,50 Eur žalos atlyginimo priteisimo. Tuo tarpu pirmosios instancijos teismui sprendimu atmetus šį ieškiniu reikalavimą, ieškovė ir kiti dalyvaujantys byloje asmenys jo apeliacine tvarka neskundė, dėl to pirmosios instancijos teismo sprendimo dalis, kuria atmestas reikalavimas priteisti 5 227 896,50 Eur žalos atlyginimą, nebuvo peržiūrėta apeliacine tvarka, o ginčo šalys prarado galimybę dėl jos pateikti kasacinį skundą ([CPK 341 straipsnis](#)).

50. Iš kasaciniame skunde suformuluoto ieškovės prašymo dėl bylos išnagrinėjimo rezultato matyti, kad ieškovė kasaciniu skundu siekia, jog, panaikinus apeliacinės instancijos teismo nutartį, liktų galioti pirmosios instancijos teismo sprendimas. Kaip nustatyta byloje, pirmosios instancijos teismas, atmetęs pirmąjį ieškiniu reikalavimą dėl 5 227 896,50 Eur žalos atlyginimo priteisimo iš atsakingų asmenų po to, kai įmonės bankrotas buvo pripažintas tyčiniu, ir nagrinėdamas antrąjį alternatyvųjį reikalavimą (atitinkamai dėl 119 073,55 Eur ir 607 654,79 Eur žalos atlyginimo priteisimo), sprendė tik dėl antrojo reikalavimo faktinį pagrindą sudarančių atskirų neteisėtų veiksmų grupių, kurių dalis apskritai nebuvo tyčinio bankroto bylos nagrinėjimo dalykas. Tiek pirmosios instancijos teismas, tiek apeliacinės instancijos teismas neperžengdami apeliacinio skundo ribų pasisakė dėl vadovo negražintos paskolos iš bendrovės teisėtumo; dėl penkių atliktų mokėjimų skirtingoms bendrovėms teisėtumo; dėl bendrovei priklausančių lėšų sumos, kurią vadovas panaudojo savo asmeniniams poreikiams tenkinti, pripažinimo ieškovės patirta žala. Kaip nustatė apeliacinės instancijos teismas, ieškovės bankroto pripažinimo tyčiniu byloje iš šių veiksmų buvo aptartas tik lėšų pervedimas vienai bendrovei – UAB „R Consulting“ ir bendrovės lėšų panaudojimas vadovo asmeniniams poreikiams tenkinti. Teisėjų kolegija, atsižvelgdama į antrojo alternatyviai pareikšto ieškiniu reikalavimo faktinį pagrindimą, pripažįsta, jog nagrinėjamu atveju nebuvo pagrindo teismo nutartimi dėl įmonės bankroto pripažinimo tyčiniu nustatytus neteisėtus įmonės dalyvių veiksmus vertinti sprendžiant dėl žalos pagal antrąjį reikalavimą atlyginimo.
51. Teisėjų kolegija, atsižvelgdama į skirtingą ieškiniu pareiktų alternatyvių reikalavimų faktinį pagrindą; į tai, kad pirmosios instancijos teismas sprendimu atmetė pirmąjį alternatyviai pareiktą ieškiniu reikalavimą dėl žalos, atsiradusios privedus įmonę prie bankroto tyčia, priteisimo, o byloje dalyvaujantys asmenys jo neskundė apeliacine tvarka; į tai, kad sprendžiamas dėl antrojo alternatyviai pareikšto reikalavimo pagrįstumo apeliacinės instancijos teismas, pritaikydamas atsakomybės individualizavimo ir funkcijų atskyrimo principus, tinkamai nustatė asmenį, atsakingą už sprendimų dėl paskolų suteikimo ir lėšų išmokėjimo įmonėje priėmimą, daro išvadą, kad nagrinėjamu atveju nėra pagrindo spresti, jog apeliacinės instancijos teismas neįvertino ar netinkamai įvertino atsakovo G. R., kaip dalyvio, veiksmų teisėtumą pagal [CK 2.50 straipsnio](#) 4 dalį, sprendžiant dėl įmonės ir jos kreditoriams padarytos žalos, priimanč sprendimus dėl paskolų suteikimo ir lėšų išmokėjimo su ieškove susijusioms bendrovėms. Teisėjų kolegija daro išvadą, kad apeliacinės instancijos teismo nutartis buvo priimta nenukrypstant nuo pirmiau nurodytos kasacinio teismo praktikos, tinkamai įvertinus pirmosios instancijos teismo sprendime nurodytus teisinius ir faktinius pagrindus, kuriais buvo grindžiama G. R. prievolė ieškovei. Todėl ieškovės kasacinis skundas atmestinas, o skundžiama apeliacinės instancijos teismo nutartis paliktina nepakeista.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, vadovaudamasi Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 359 straipsnio 1 dalies 1 punktu, 362 straipsnio 1 dalimi,

n u t a r i a :

Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2020 m. kovo 19 d. nutartį palikti nepakeistą.

Ši Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis yra galutinė, neskundžiama ir įsiteisėja nuo priėmimo dienos.

Teisėjai

Alė Bukaviniene

Virgilijus Grabinskas

Antanas Simniškis